

Добрянська Н. В.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного та приватного права
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

Кирильчук І. А.,

*здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

ПІДСТАВИ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА БАТЬКІВ НА ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ СВОЄЇ ДИТИНИ

Поняття «місце проживання фізичної особи» є родовим по відношенню до поняття «місце проживання дитини», водночас, останнє характеризується певними особливостями, крім тих, що притаманні місцю проживання фізичної особи як такого.

У науковій літературі з цього приводу зауважується, що визначення місця проживання дитини є багатогранним питанням, що потребує дослідження у юридичному, морально-етичному, психологічному та інших аспектах. Важливо зауважити, що звичайне місце проживання дитини визначається тим місцем проживання, які мають його батьки або, у разі відсутності останніх – інші родичи, опікуни чи піклувальники або відповідні установи, в яких утримуються діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування [1, с. 69].

При народженні дитини батьки, на протязі трьох місяців з дня її народження, визначають як ім'я, прізвище дитини, так і місце її проживання. За звичайних умов питання щодо визначення місця проживання дитини вирішуються за взаємною згодою батьків, зокрема при зверненні до суб'єкта надання адміністративної послуги щодо реєстрації місця проживання дитини надається письмова згода другого з батьків при проживанні батьків за різними адресами [2, с. 359].

Крім того, важливо врахувати, що порядок вирішення питання про визначення місця проживання дитини залежить також від віку дитини. Зокрема, місцем проживання дитини у віці від десяти до чотирнадцяти років є місце проживання її батьків (усиновлювачів) або одного з них, з ким вона проживає, опікуна або місцезнаходження навчального закладу чи закладу охорони здоров'я тощо, в якому вона проживає, якщо інше місце проживання не встановлено за згодою між

дитиною та батьками (усиновлювачами, опікуном) або організацією, яка виконує щодо неї функції опікуна [3, с. 531].

Звичайне місце проживання неповнолітньої дитини є місцем постійного проживання місце проживання батьків неповнолітнього; якщо батьки розлучені, місцем проживання неповнолітньої дитини залежить від того, з ким із батьків неповнолітній фактично постійно проживає більшу частину часу; у випадку встановлення над дитиною опіки, місцем проживання дитини буде визначено в найкращих інтересах неповнолітньої дитини. Деякі зарубіжні науковці звертають увагу, що усі наведені аргументи ґрунтуються на тому, що визначення місця проживання дитини покладаються не на наміри батьків, а на фактичне проживання дитини та її найкращі інтереси [4, с. 196].

На відміну від повнолітньої фізичної особи, яка володіє повною дієздатністю, дитина, у силу своїх фізичних та психічних особливостей, залежно від її віку, може мати часткову (у віці до 14 років або малолітня дитина) або неповну (у віці від 14 до 18 років – неповнолітня фізична особа) дієздатність. Виключення становлять випадки, якщо особа, яка не досягла 18 років, вступила у шлюб (така можливість передбачена ч. 2 ст. 22 Сімейного кодексу України (далі – СК України) за рішенням суду, якщо дитині виконалося 16 років і суд вирішить, що укладення шлюбу відповідає її інтересам; важливо, що при розірванні шлюбу особою, яка не досягла 18 років, за нею зберігається повна дієздатність [5]).

З огляду на загальні обмеження, встановлені для осіб, які мають часткову або неповну дієздатність, дитина не має юридичної можливості самостійного вибору місця проживання, у тому числі проживати окремо (крім деяких встановлених законодавством винятків).

У цьому аспекті необхідно згадати про таку складову поняття «місця проживання» фізичної особи, як самостійний та вільний вибір фізичною особою такого місця, що гарантовано Конституцією України та Законом України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні».

Зокрема, відповідно до ст. 3 вищезгаданого Закону вільний вибір місця проживання чи перебування – право громадянина України, а також іноземця та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України, на вибір адміністративно-територіальної одиниці, де вони хочуть проживати чи перебувати [6].

Цим же Законом встановлено обмеження щодо вибору місця проживання. Так, однією з підстав обмеження права особи на свободу пересування та вільний вибір місця проживання згідно із Законом України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» є недосягнення особою 14-річного віку [6], тобто таке обмеження фактично запроваджено стосовно осіб, які мають часткову цивільну дієздатність.

Водночас, дитина у віці до 10 років не може не тільки самостійно визначати місце свого проживання, але також її думка не є обов'язковою до врахування при визначенні місця проживання, проте це означає лише, що при визначенні місця проживання такої дитини мають братися до уваги її інтереси та перевірятися з особливою ретельністю, що встановлення певного місця проживання відповідає найкращим інтересам дитини.

За звичайних умов, саме батьки у силу батьківських обов'язків зобов'язані забезпечувати належні умови для проживання дитини у визначеному місці.

У Законі України «Про охорону дитинства» закріплений принцип забезпечення найкращих інтересів дитини, тобто дії та рішення, що спрямовані на задоволення індивідуальних потреб дитини відповідно до її віку, статі, стану здоров'я, особливостей розвитку, життєвого досвіду, родинної, культурної та етнічної належності та враховують думку дитини, якщо вона досягла такого віку і рівня розвитку, що може її висловити [7]. Важливо, що цей принцип покладається в основу прийняття будь-якого рішення, що стосується дитини у будь-якому її віці.

Таким чином, право батьків на визначення місця проживання дитини обмежується принципом «найкращих інтересів дитини», що включає необхідність: 1) захисту дитини від насильства чи зловживань: якщо один з батьків виявляє агресивну поведінку, зловживає дитиною чи становить загрозу для її безпеки, суд може встановити обмеження на визначення місця її проживання з батьками; 2) виправлення ситуації нездатності батьків виконати свої батьківські обов'язки щодо забезпечення належних умов проживання (достатній життєвий рівень); 3) визначення місця проживання дитини державними органами, якщо батьки дитини позбавлені батьківських прав у встановленому законом порядку; 4) захисту прав дитини, які мали місце внаслідок порушення батьками рішення суду чи угоди щодо визначення місця проживання дитини.

Список використаних джерел:

1. Мінченко А. О. Визначення місця проживання малолітньої дитини з одним із батьків. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 2. С. 69–72.

2. Аніщенко К. М. Виокремлення основних засад визначення місця проживання дитини в сімейному праві України. *Проблеми цивільного права та процесу* : тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. 98-й річниці від дня народження О. А. Пушкіна (Вінниця, 19 травня 2023 р.). С. 358–365.

3. Факас І. Б. Розгляд судом справ щодо визначення місця проживання дитини. *Правове життя сучасної України* : у 2 т. : матер.

Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 трав. 2019 р.) ; відп. ред. Г. О. Ульянова. Одеса : ВД «Гельветика», 2019. Т. 2. С. 530–533.

4. Zhang M. Habitual Residence v. Domicile: A Challenge Facing American Conflicts of Laws. *Maine Law Review*. 2023. Vol. 75. P. 160–197.

5. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>

6. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 11.12.2003 № 1382-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15#Text>

7. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-398-2-27>

Жданкевич М. О.,

*аспірант 1 курсу за спеціальністю 081 – Право
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

ДОСТУП ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

З 24 лютого 2022 р. в Україні введено правовий режим воєнного стану на підставі відповідного Указу Президента України [1], що зумовило встановлення на території держави певних обмежень та заборон, включаючи обмеження на обіг деякої публічної інформації. Разом з тим, ст. 64 Конституції України визначає перелік конституційних прав, які не можуть зазнавати обмежень, навіть в умовах дії надзвичайного чи воєнного стану.

Зокрема, до таких прав відносяться й деякі інформаційні права, визначені ст. ст. 40 (право направляти колективні та індивідуальні звернення, на які органи зобов'язані дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк) та 57 (право знати свої права і обов'язки) Конституції України [2].

При цьому огляд положень Конституції України та Закону України «Про доступ до публічної інформації» засвідчує існування деяких суперечностей та невідповідності у цій сфері.

Наприклад, ч. 2 ст. 50 Конституції України забороняє засекречування інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також забороняє обмеження права на її